

BEDANKT

Dank aan alle familieleden o.m. Godfried, Lieve, Steven en Roel Paesschesoone, Susan en Ann Robertson, Chris De Hollander, Lia Driessen en Daan Martien die een bijdrage leverden voor dit boek. Een bijzondere dank ook aan Trine Andersen, Heidi Pfeffer, Anne Margrethe Kondrup Rasmussen, Anne-Marie Hilsen, Anne-Marie Larsen, Kaj Henning, Joris Saerens, Jan Vanderhaeghe, Jean-Pierre Bal en Greet Voorhoof.

Titel: DE GROOTE OORLOG VAN RENÉ

Auteur: Ann Driessen

Eerste druk: 2025

Uitgave in eigen beheer: Ann Driessen

©Ann Driessen

ISBN: 9789403785257

NUR: 402

Omslag: Daan Martien

Vormgeving: Chris De Hollander

Eindredactie: Ann en Lia Driessen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of kenbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder uitdrukkelijke toestemming van de auteur.

Voor meer informatie: boekenvanann@gmail.com

Voor andere boeken: <https://hetproces.jimdo.com/boeken/>

DE GROOTE OORLOG VAN RENÉ

***HET WAARGEBEURDE VERHAAL
VAN RENÉ PAESSCHESOONE IN EN NA WOI,
IN BELGIË, FRANKRIJK, DUITSLAND, DENEMARKEN,
CANADA EN DE VS***

***ANN DRIESSEN
2025***

Inhoud

BEDANKT	2
VOORWOORD	5
INLEIDING	6
1896 Het grote gezin	7
1902 Nog vijftien kinderen	9
1910 Camiel.....	14
1914 Oorlog.....	16
1915 Soldaat René.....	20
1916 Naar het front.....	24
1917 Krijgsgevangene.....	29
1918 Vluchten	41
1919 Madeleine en Richard	56
1920 Naar Canada	63
1921 en 1922 Poperinge.....	74
1923 Naar de VS	75
1924 en 1925 Auto's en drank.....	79
1926 Rachel	86
1927 en 1928 Sparen.....	93
1929 Naar België	94
1930 Boerderij en decoraties	101
BIJLAGEN	109
BRONNEN	121

VOORWOORD

Dit boek is tot stand gekomen op aandringen van én met de hulp van Godfried Paesschesoone, de oudste zoon van René. De reconstructie van het leven van René is gebaseerd op losse notities van René en herinneringen van Godfried en zus Lieve, aangevuld met mijn onderzoek, plaatselijk en digitaal, in België, Duitsland, Denemarken, Canada en de Verenigde Staten, waarvoor ik gelukkig hulp kreeg. Bedankt Godfried en allen die het leven van René hebben helpen aanvullen, bewerken en verbeteren.

‘De Groote Oorlog van René’ is een waargebeurd verhaal, maar er zijn hiaten en niet alle details kunnen kloppen. Er is geen dagboek en er zijn slechts minimale handgeschreven notities. Dit boek is echter een zo eerlijk mogelijke poging om een periode in zijn leven waarheidsgetrouw te reconstrueren op basis van mondelinge en schriftelijke herinneringen, foto’s, documenten en opzoeken...

INLEIDING

René Paesschesoone. Wie is die man? Echt geen avonturier maar Wereldoorlog I heeft hem een heel avontuurlijk leven bezorgd. Hij is een doodgewone brave boerenzoon, maar dat blijft hij tussen zijn 18de en 30ste verjaardag niet. Wat hem voor mij boeiend maakt, is dat hij in minstens zes landen op bijzondere plekken, soms in benarde omstandigheden heeft geleefd en overleefd. Hij is de man die zijn naam niet altijd juist schrijft, net als zijn vrienden en burgerlijke en militaire overheden waarmee hij te maken heeft. Afhankelijk van de auteur vind ik nu eens Paeschesoone of Paesschessoone, dan weer Paesschezoone en zelfs eens Bresschersone!

Ik zet deze man en grootvader van mijn echtgenoot Chris De Hollander met veel plezier in de schijnwerpers. Hij verdient dat. Zeg nu zelf. Welke man leidt zo'n leven in het begin van de twintigste eeuw? Wie vecht in de Eerste Wereldoorlog? Wie wordt als krijgsgevangene afgevoerd naar Duitsland? Wie vlucht in een zelfgemaakt bootje naar Denemarken? Wie ligt weken in een Deens ziekenhuis? Wie trekt na 'De Groote Oorlog' per schip naar Canada? Wie werkt daar in een slachterij? Wie zorgt voor zijn zieke zus? Wie werkt in een autofabriek in de VS? Wie komt uiteindelijk na bijna tien jaar afwezigheid terug naar Poperinge met gouden tanden in zijn mond en leert een buurman en zijn zoon autorijden? Dàt is René Paesschesoone.

Als je kijkt naar de rollen die deze eenvoudige boerenzoon heeft vervuld, kan je echt wel zeggen: dat was 'gene gewone'. Hij is veel meer dan een van de 23 kinderen van zijn vader en (stief)moeder. Hij is geen grote wel een kleine held, zeker voor mij. Hij is ook geen oorlogsslachtoffer en toch weer wel. Hij is achtereenvolgens boerenknecht, soldaat, krijgsgevangene, bootvluchteling, opnieuw soldaat, landverhuizer, arbeider, bandwerker, immigrant... en terug boer.

1896 Het grote gezin

Het verhaal van René begint op het einde van de 19de eeuw in Poperinge, West-Vlaanderen. Cissen Sohier woont er met zijn gezin op een kleine boerderij aan een aarden weg die uitkomt langs de Bankelinde, bij de steenweg van Poperinge naar Krombeke. Boer Sohier heeft, net als vele boeren, twee tot drie ha land en een muilezel. Dat dier, een kruising tussen paard en ezel, is goedkoper en eet minder haver. Veel boeren hebben in die tijd enkel een muilezel. Cissen Sohier is niet te beklagen want hij is eigenaar van zijn eigen doening, zijn boerderij. Zijn dochter Juliana gaat regelmatig werken bij burens. Zo leert ze Honoré Paesschesoone kennen die afkomstig is uit Woesten. Hij werkt op een boerderij in de buurt en woont daar in. Dat is de gewoonte als je niet getrouwd bent. En van het een komt het ander. Op 6 november 1889 trouwen Honoré Désiré Paesschesoone (Reninge, 30-9-1866), landarbeider, en Juliana Sohier (Poperinge, 24-3-1865) in Poperinge. Vier getuigen vergezellen het stel naar het stadhuis, o.a. twee vrienden van Honoré: schoenmaker Gustaaf Gerber en timmerman René Lermyte.

't Vogeltje is een landelijk gehucht in Poperinge, tussen de Provenceweg en Krombeekseweg. In 1837 sticht pastoor-deken Bruno Van Merris de kloosterorde Sint-Vincentius à Paulo, met drie zusters, bekend als de 'Paulienen buiten stad'. Ze vestigen zich daar in een klooster met een hoeve, een schooltje en een 'kerk', m.a.w. een neogotische kapel, een ontwerp van architect Pierre Croquison, met een prachtig beschilderd interieur en religieuze objecten uit de 19de eeuw.

De boerderij ligt niet ver van de oude herberg 'De Bankelinde' en een aarden weg leidt ernaartoe.

Voor de administratie, postbode, familie en vrienden staat op brieven en postkaarten in het begin van de 20ste eeuw meestal 'Bankelinde' als adres omdat de boerderij van Honoré in die buurt ligt. Die 'Bankelinde' (nu enkel een opschrift en uithangbord) is gebouwd in 1867 en goed gekend in Poperinge. Deze afspanning-herberg-hoeve, aan de Krombeekseweg 82-84, ligt tegenover het kasteeldomein 'De Lovie'.

'Bankelinde' verwijst ook naar een lindeboom waar de vierschaar zetelde, een soort rechtbank. In de schaduw van die boom stonden vroeger banken in een vierkant. Gelegenheidsrechters namen er plaats en in het midden stond de beklaagde.

Na zijn huwelijk werkt Honoré deels op de boerderij van zijn schoonouders. Dat geheel omvat een woonhuis, een erf, weilanden, stallen en een schuur. Honoré woont er met Juliana die daar, op minder dan twaalf jaar, het leven schenkt aan acht kinderen. Ze zijn alle acht thuis geboren, ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand van Poperinge en gedoopt in de Sint-Bertinuskerk.

De Sint-Bertinuskerk in de Garenstraat in Poperinge is een laatgotische hallenkerk met een schip en middenbeuk in gele baksteen. De kerk is gebouwd rond 1450 en is de hoofdkerk van Poperinge. Ze is genoemd naar de heilige Bertinus, Berten, een abt uit de zevende eeuw uit Sint-Omaars, Noord-Frankrijk. De toren heeft een lantaarnvorm. In de kerk staat een monumentale barokke preekstoel en een eiken biechtstoel uit de 17de eeuw.

Op 12 mei 1896 wordt René geboren. Hij is het hoofdpersonage van dit boek en de derde zoon van Honoré Paesschesoone en Juliana Sohier. Zijn grootouders zijn Carolus (Karel) Louis Paesschesoone en Amelia Sophia Suffys. Dankzij Honoré bestaat de vadersnaam Paesschesoone nog in Vlaanderen. Zonder hem zou de Belgische tak, wat naamdragers betreft, zijn uitgestorven: Hendrik, de broer van Honoré, heeft geen nakomelingen en zijn broer Desiré heeft een dochter.

Het gezin

Honoré Paesschesoone en Juliana Sohier krijgen acht kinderen:

- 1 Camiel Hector, geboren op 5 juni 1890.
- 2 Madeleine, geboren op 28 mei 1891.
- 3 Emma Maria, geboren op 5 mei 1893.
- 4 Julien Hector, geboren op 21 februari 1895, sterft op 10 april 1895.
- 5 **René**, geboren op 12 mei 1896.
- 6 Rachel, geboren op 20 mei 1897.
- 7 Hector, geboren op 5 november 1899.
- 8 Martha Julia, geboren op 7 januari 1902, sterft op 25 maart 1902.

1902 Nog vijftien kinderen

Het achtste kind, baby-dochter Martha, sterft twee maanden na haar geboorte op 25 maart 1902. Oorzaak onbekend. Haar moeder, Juliana, sterft drie dagen vroeger, op 22 maart 1902, 'als gevolg van de bevalling'. Honoré is dan weduwnaar en blijft alleen met zes kinderen! De oudste zoon is twaalf jaar, de jongste is amper drie jaar. René is zes jaar.

Haar doodsbericht spreekt boekdelen. Het gaat over haar godvruchtig leven, haar goedheid tegenover haar man, haar kinderen en haar ouders. Maar de passage over haar kinderen is hartverscheurend: 'Als ik mijn zeven kindertjes aanschouw met stervende ogen, dan voel ik mijn hart zevenmaal doorstoken, dan sterf ik zevenmaal... Zorg wel voor die arme wezen... En gij, mijn lieve kindertjes, eert vader geheel uw leven, vergeet de lessen van uw moeder niet, bemint elkander en bidt voor mij'. Wie heeft deze zinnen geschreven? Zij misschien niet want ze was twee maanden ziek na de geboorte van Martha, haar achtste kind. Misschien de pastoor van 't Vogeltje? Haalde deze man zijn inspiratie uit wat zij hem vertelde of over wat hij wist van het gezin?

In die tijd is de kindersterfte hoog. Men schat dat een op de drie geboorten het niet overleeft. Ook moeders sterven tijdens of kort na een (thuis)bevalling. Een aantal vrouwen heeft zich in de praktijk geschoold om bij de geboorte van een kind te helpen. In geval van complicaties gaat het nogal eens fout door gebrek aan voldoende kennis en kunde. Ook de hygiënische omstandigheden zijn slecht. Er is meestal enkel putwater en geen zuiver water.

Haar vader wil de erfenis van haar kinderen 'beschermen' en trekt op een zondag naar de post om voor elk van zijn zes (overlevende) kleinkinderen een spaarboekje te openen. 'Zijn vestzakken puilden uit van het gouden geld', zei René daarover later.

BIDT VOOR DE ZIEL

VAN

Juliana - Cornelia SOHIER,

echtgenoot van

HONORÉ PAESSCHESOONE.

geboren te POPERINGHE

*den 24 Maart 1865, en aldaar overleden
den 22 Maart 1902.*

Zij wandelde dóór de valleien der nederige deugden, alwaar men de rozen vindt tusschen de doornen, de liefde die schittert te midden de beproevingen, de leliën der zuiverheid, de viooltjes der versterving, en vooral de zachtmoedigheid des herten, de armoede des geestes en de eenvoudigheid des levens.

H. Franc. Sal.

Hetgeen bovenal onstroost geeft en verzekering, het zijn de goede werken en voorbeelden die zij ons gegeven heeft; wij herinneren ons hoe godvruchtig haar leven was, hoe zij vol goedheid was voor haren man, hare kinderen en hare ouders.

H. August.

Het hert van haren man stelde in haar zijn vertrouwen; ook heeft zij hem wel gedaan al de dagen haars levens.

Prov. XXXI.

Zij had eene ware godvruchtigheid tot Maria, en stelde een bijzonder betrouwen op hare bescherming, omdat zij wist dat een waar kind van Maria nooit verloren gaat.

H. Ephrem.

Beminde Man, de scheiding is gekomen... Ik sterf op den feestdag van O. L. V. van de zeven weeën... Als ik mijne zeven kindertjes aanschouw met stervende oogen, dan voel ik mij het hert zevenmaal doorstoken, dan sterf ik zevenmaal... Zorg wel voor die arme weezen... En gij, *mijne lieve Kindertjes*, eert vader geheel uw leven, vergeet de lessen uwer moeder niet, bemint elkander en bidt voor mij.

Zoet Herte van Maria, wees mijne toevlucht!

300 dagen aflat.

Drukkerij Dupont-Crillaerts, Poperinghe.

Doodsprentje van Juliana Sohier

Honoré krijgt wel hulp in huis. De meeste meisjes - boerendochters - moeten vanaf hun veertien jaar 'gaan dienen': huismeid worden bij iemand in de stad. Een boerengezin heeft die luxe niet. Marie Hauspie, een dochter van een buur, die vlakbij woont in dezelfde aarden dreef,

doet dat niet. Zij kwam wel al voor de dood van Juliana regelmatig helpen in het huishouden: met de was, de kinderen, bij een geboorte of ziekte, enz. Nu Honoré er alleen voor staat, wordt ze voltijds ingeschakeld: ze kent de kinderen, ze kent de boerderij én het boerenleven. Ze komt én blijft. Geen zeven maanden na de dood van Juliana hertrouwt de 36-jarige Honoré in Poperinge op 22 maart 1902 met de 23-jarige Maria Cornelia Hauspie, geboren op 3 juli 1879. Twee broers, Emile en Arthur, zijn de getuigen van Honoré. Gustave Hauspie, broer van Marie, en schoenmaker Jules Delanghe zijn haar getuigen.

Uit wat zijn zoon Godfried en zijn dochter Godelieve vertellen, blijkt dat Maria, 'Metje Marie', heel goed voor de eerste kinderen is en een lieve moeder voor allen. Toch wacht haar een zwaar leven als jonge vrouw: ze zorgt voor zes kinderen... en zij en Honoré krijgen tussen 1903 en 1925 nog vijftien kinderen!

De kinderen uit het tweede huwelijk zijn:

- 9 Maurice, geboren op 7 oktober 1903, sterft op 13 mei 1904.
- 10 Maurice, geboren op 14 december 1904, krijgt de voornaam van zijn overleden broertje.
- 11 Jerome, geboren op 27 mei 1906.
- 12 Julien, geboren op 18 juni 1907.
- 13 Maria, geboren op 30 augustus 1908.
- 14 Joseph, geboren op 12 oktober 1909.
- 15 André, geboren op 4 november 1910.
- 16 Godelieve, geboren op 12 januari 1912.
- 17 Henri, geboren op 13 juni 1913.
- 18 Marcel, geboren op 29 augustus 1914, sterft op 24 februari 1915.
- 19 Martha Alida, geboren op 13 november 1915.
- 20 Georges René, geboren op 23 februari 1917.
- 21 Marguerite, geboren op 14 februari 1919.
- 22 Marcel, geboren op 5 juli 1922.
- 23 Georgette, geboren op 28 april 1925.

De Paesschesoone's blijken een sterk ras: uit het eerste huwelijk overleven zes van de acht kinderen en uit het tweede, dertien van de vijftien. In totaal zijn Honoré en Marie de ouders van negentien kinderen! Een groot gezin: geen uitzondering in die tijd. En in dit geval is het aantal wel het gevolg van twee huwelijken, van twee moeders. Toch veroverft moeder Marie zich, én met vijftien bevallingen én met negentien kinderen, wel een plaats in de top...

In het begin van de 20ste eeuw hebben 5 tot 10 % van de gezinnen zeer grote aantallen kinderen, afhankelijk van regio en sociale context. In de praktijk gebruiken echtparen uitsluitend natuurlijke middelen om het gewenste doel, minder kinderen, te bereiken. Seksuele onthouding is de belangrijkste. In België zou het aantal gezinnen met tien of meer kinderen in 1920 rond de 30.000 tot 50.000 liggen. Kranten vermelden graag voorbeelden van grote gezinnen. De Gazette van Brugge van 3 maart 1888 heeft het bijvoorbeeld over het gezin Dolfyn-Coornaert: 29 kinderen maar slechts één zoon overleeft. Het gezin Hanssens-Delrue uit Komen telt 18 kinderen, waarvan dertien in leven blijven. Het echtpaar Rogers-Smet uit Leopoldsburg viert hun 50ste huwelijksverjaardag in 1922 met 11 van hun 17 kinderen. Naarmate de eeuw vordert, daalt dit aantal kinderen per gezin, o.m. door anticonceptie.

Het leeftijdsverschil is groot in het gezin Paesschesoone. De oudste zoon, Camiel, is geboren in 1890 en de jongste dochter, Georgette, in 1925. Dat is 35 jaar. Als Georgette wordt geboren, zijn er al vijf kinderen dood: Julien, Martha, Maurice (1) en Marcel al kort rond hun geboorte, veel later ook Camiel (1916). Dat nieuwgeborenen in een gezin de naam krijgen van hun doodgeboren of jong overleden broertje of zusje is niet ongewoon. Het zorgt soms wel voor verwarring en een 'moeilijke' stamboom.

René is, bij de laatste geboorte, bijna 29 jaar. Door het grote leeftijdsverschil en zijn afwezigheden - eerst in het leger en daarna in het buitenland - zijn de contacten eerder beperkt. Na 1926 blijven uiteindelijk toch nog zestien kinderen over, want ook Emma en Rachel sterven.

Ze woonden en wonen nooit allemaal samen onder één dak, al zijn ze allemaal op dezelfde hoeve geboren. René ziet een deel van zijn halfbroers en halfzussen niet ter wereld komen en ook niet opgroeien omdat hij op het moment van hun geboorte, hun kindertijd of jeugd in Duitsland, Denemarken, Canada of de VS verblijft.

Terug naar de jeugd van René. Vader Honoré probeert zijn landbouwbedrijf zo goed mogelijk te beheren voor zijn gezin dat elk jaar groeit. Hij is nu eigenaar van de boerderij van zijn overleden echtgenote Juliana Sohier, die het boerderijtje van haar ouders erfde.

Honoré heeft enkele dieren, verbouwt aardappelen, haver, gerst, rogge en tarwe, later ook bieten. Dat blijkt voldoende om zijn gezin te voeden. Honoré krijgt voor het boerenwerk hulp van zijn oudste kinderen.

Vanaf de leeftijd van tien tot twaalf jaar schakelt hij ze in. Ze krijgen allerlei taken op de boerderij: vee voederen, stallen uitmesten, helpen met de oogst, enz. Kinderen zijn in die periode op boerderijen graag geziene en goedkope werkkrachten: in die tijd was er geen sprake van toelagen, subsidies, vergoedingen en premies. Vrije tijd en ontspanning kent een boerengezin niet of nauwelijks. Er wordt gewerkt van zonsopgang tot zonsondergang. Zeker in de zomer zijn de werkdagen lang...

Na het avondeten en het rozenhoedje is het bedtijd. Ze slapen op zolder. Het dak is immers zowel zomer als winter goed geïsoleerd door het stro. Zakken gevuld met kaf, die elk jaar wordt vervangen, dienen als matras. Kaarsen en petroleumlampen zorgen voor licht. Zondag is rustdag en kerkdag, maar toch moeten ze de koeien melken en het vee voederen.

School in 't Vogeltje

René gaat naar school in het naburige 't Vogeltje. Het onderwijs is in het Nederlands. Hij schrijft zo mooi dat hij model staat voor zijn klas. Daar krijgt hij ook een toekomstbeeld voorgeschoteld: leer Frans want later spreekt iedereen Frans. Broer Camiel, die ouder is, werkt al bij een boer. Rond de eeuwwisseling is het in boerengezinnen de gewoonte dat kinderen slechts tot twaalf jaar naar school gaan. Camiel heeft een fiets en de boer voor wie hij werkt ook. Die staat in de 'beste plaats', bedekt met een laken. Als het regent rijdt Camiel er niet mee op de aarden weg, maar draagt hij zijn fiets op zijn schouders. Die fiets kost immers zoveel als een jaarloon. Een paar schoenen kost een maandloon en een kostuum drie maanden loon.

Na het zesde leerjaar gaat René, net als zijn broer, ook bij een boer werken. Eerst werkt René als 'poester', dus als boeren- of stalknecht, op de hoeve van René Roussen in Poperinge.